

ภาพพิมพ์แกะไม้

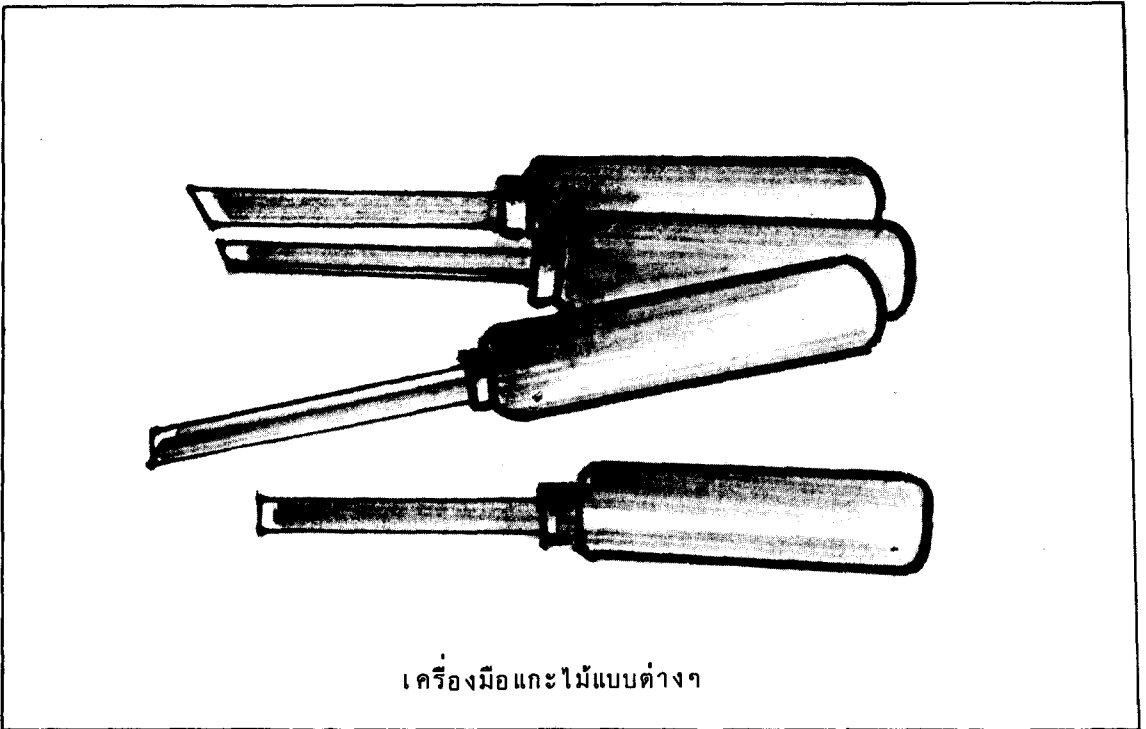
ความหมายและความเป็นมา

ภาพพิมพ์แกะไม้ (Wood Cut) หมายถึง ศิลปะภาพพิมพ์ประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพิมพ์ ด้วยแม่พิมพ์ที่ทำจากการแกะลวดลายบนแผ่นไม้ ลักษณะของภาพเกิดจากผิวของแม่พิมพ์ และภาพจะกลับซ้ายเป็นขวา กลับขวาเป็นซ้าย ไม้ที่ใช้ในการทำแม่พิมพ์มักใช้ไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้โมก ไม้สน ฯลฯ หรือใช้กระดาษอัด (Masonite) ก็ได้ ด้วยเหตุที่ใช้ไม้แกะสลักเป็นแม่พิมพ์นี้ จึงได้ชื่อว่า “ภาพพิมพ์แกะไม้” หรือนิยมเรียกทับศัพท์ว่า “วูด คัท” คำภาษาอังกฤษมีใช้ใกล้เคียงกับ วูด คัท อีกคำหนึ่งคือ วูด เอ็นเกรฟวิ่ง (Wood engraving) ซึ่งหมายถึงการใช้ไม้ด้านขวางของลำต้นมาใช้ในการแกะสลักเป็นแม่พิมพ์ ภาพที่ได้จะมีลักษณะเช่นเดียวกับภาพพิมพ์แกะไม้ แต่จะมีขนาดเล็กกว่า เนื่องจากขนาดของแม่พิมพ์เป็นแผ่นไม้ด้านตัดขวางของลำต้นซึ่งมีเนื้อที่สำหรับการแกะไม่มาก

ภาพพิมพ์แกะไม้นับเป็นภาพพิมพ์ประเภทแรกที่นิยมใช้กันมาก พบในประเทศจีนและอียิปต์หลายพันปีมาแล้ว ในระยะแรก ๆ เป็นเพียงการใช้แม่พิมพ์ที่ได้จากการแกะสลักไม้แล้วนำไปกดลงบนแผ่นดินเหนียวหรือขี้ผึ้ง เพื่อให้เกิดรอยตามภาพบนแผ่นไม้นั้น แล้วนำไปประดับอาคารหรือใช้สอยตามวัตถุประสงค์ต่อไป ต่อมาเมื่อจีนคิดกระดาษได้สำเร็จ จึงมีการทำภาพพิมพ์แกะไม้ด้วยการกลึงสี่ คือ ใช้ลูกกลิ้งกลึงบนสี่แล้วนำลูกกลิ้งนั้นไปกลึงบนแม่พิมพ์ แล้วนำกระดาษมากดบนแม่พิมพ์อีกทีหนึ่ง ส่วนใหญ่ใช้สำหรับทำภาพประกอบในหนังสือเป็นหนังสือสอนศาสนาในขณะนั้น ชาวตะวันตกได้นำวิธีการนี้ไปพิมพ์เป็นภาพลายเส้นง่าย ๆ เกี่ยวกับศาสนา ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ วิธีการดังกล่าว นิยมกันแพร่หลายมากขึ้น ภาพพิมพ์ส่วนใหญ่จะเป็นภาพลายเส้นสีดำ พื้นขาว และใช้วิธีแกะแม่พิมพ์ให้เป็นจุด เพื่อให้เกิดน้ำหนัก

สีเข้ม-จาง ตามปริมาณของจุดเหล่านั้น ถ้าต้องการให้ภาพพิมพ์มีหลายสี จะเริ่มด้วยการพิมพ์สีขาวดำก่อน แล้วจึงใช้พู่กันระบายสีอื่น ๆ ลงบนภาพพิมพ์เหล่านั้นอีกทีหนึ่ง นอกจากจะมีการพิมพ์เป็นภาพนักบุญต่าง ๆ แล้วยังใช้ในการพิมพ์ไฟ้อีกด้วย ในคริสต์วรรษที่ ๑๘ ญี่ปุ่นได้ทำภาพพิมพ์แกะไม้ที่มีหลายสีขึ้น และมีชื่อเสียงมาก ได้แก่ ภาพพิมพ์สกุลอุกิโยเอะ (Ukiyo – E) ซึ่งมีฝีมือประณีต ละเอียดย่อย และมีเรื่องราวที่น่าสนใจ แนวทางในการพิมพ์ภาพแกะไม้ของญี่ปุ่นนับว่ามีบทบาทต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะแขนงต่าง ๆ ของศิลปินชาวตะวันตกอีกด้วย

ในประเทศไทยนั้น เริ่มมีการทำภาพพิมพ์แกะไม้นี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้แก่การทำตราประทับบนเอกสารต่าง ๆ และในปลายรัชกาลที่ ๓ ที่หมอบรัดเลย์ (BRADLEY) ได้ออกหนังสือบางกอก เรคคอร์ด (Bangkok Recorder) นิยมทำภาพประกอบหนังสือโดยใช้วิธีดังกล่าวกันมาก ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีครั้งยังเป็น หลวงไพศาลศิลปศาสตร์ ได้ก่อตั้งกองช่างแกะไม้ขึ้น เพื่อผลิตภาพประกอบบทเรียน และได้ขยายงานให้กว้างขวางขึ้นโดยสามัคยาจารย์สมาคมได้ออกกองช่างแกะไม้เข้ามาและต่อมาเลื่อนฐานะเป็น “สโมสรช่าง” จนกระทั่งมีการตั้งโรงเรียนเพาะช่างขึ้น ในเวลาต่อมา ภาพพิมพ์แกะไม้ได้รับความนิยมกันมากขึ้น การเรียนการสอนในโรงเรียนเพาะช่างและมหาวิทยาลัยศิลปากร มีส่วนทำให้ภาพพิมพ์แกะไม้มีแนวโน้ม เปลี่ยนจากภาพพิมพ์เพื่อประกอบหนังสือเป็นภาพพิมพ์เพื่องานศิลปะโดยตรงในสาขาจิตรศิลป์ และได้นำภาพพิมพ์แกะไม้แสดงในงานศิลปกรรมแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นต้นมา ในระยะเวลาต่อมาภาพพิมพ์แกะไม้ได้บรรจุไว้ในหลักสูตรศิลปะและศิลปศึกษาทุกระดับการศึกษา

เครื่องมือแกะไม้แบบต่างๆ

วัสดุและอุปกรณ์ในการทำภาพพิมพ์แกะไม้

ในการทำภาพพิมพ์แกะไม้นั้นต้องใช้วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ ดังนี้

๑. เครื่องมือแกะไม้ ประกอบด้วยสว่านสำหรับแกะไม้ ซึ่งมีด้ามถือเป็นไม้ส่วนปลายเป็นสว่านลักษณะต่าง ๆ เช่น รูปตัวยู รูปตัววี หน้าตัดตรง และหน้าตัดเฉียง มีขนาดต่าง ๆ กันตามแต่จะเลือกใช้เหมาะสมกับงาน เช่น สว่านรูปตัววี ไซ้แกะเส้นที่มีขนาดเล็ก จะใช้ร่องลึกและสม่ำเสมอ ส่วนรูปตัวยูเหมาะกับการแกะบริเวณที่ต้องการให้เกิดรอยเส้นที่กว้างขึ้น ส่วนสว่านหน้าตัดตรงและเฉียง ไซ้แกะบริเวณกว้างและบางส่วนของรายละเอียด โดยที่ไซ้บริเวณปลายแหลมแกะให้ได้ลวดลายตามแบบที่ออกแบบไว้

เครื่องมือแกะไม้มีจำหน่ายเป็นชุด หรือแยกจำหน่ายเป็นชิ้น ขึ้นอยู่กับผู้ใช้จะเลือกซื้อ สำหรับคุณภาพของสว่านนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของเหล็ก สว่านที่มีราคาแพงส่วนใหญ่เป็นสว่านที่ไซ้เหล็กอย่างดี มีความคมและแกะไม้ได้รอยแกะที่ละเอียดและประณีตซึ่งทำให้ภาพพิมพ์มีความคมชัดด้วย

๒. ไม้สำหรับทำแม่พิมพ์ แต่เดิมนั้นนิยมใช้ไม้

หลายประเภท เช่น ไม้โมก ไม้สน และไม้เนื้ออ่อนอื่น ๆ ลักษณะของไม้ดังกล่าวเมื่อใช้ทำแม่พิมพ์ จะได้ลวดลายของไม้ปรากฏออกมาด้วย แต่การแกะค่อนข้างยุ่งยาก อันเนื่องมาจากเส้นไม้ หากเครื่องมือแกะไม้คมพอจะทำให้ได้รอยแกะที่ไมคมชัด ปัจจุบันนิยมใช้กระดาษอัดด้านเรียบ ในการแกะแม่พิมพ์ เนื่องจากเนื้ออ่อน แกะง่าย ได้ภาพเรียบและคมชัด

๓. หมึกพิมพ์หรือสีพิมพ์ มีลักษณะเหนียว ขึ้นมีส่วนผสมของน้ำมัน ส่วนมากใช้หมึกพิมพ์ที่ใช้พิมพ์หนังสือตามโรงพิมพ์ทั่วไป ซึ่งบรรจุเป็นหลอดและกระป๋อง เพื่อจำหน่ายมีสีต่าง ๆ ให้เลือกใช้ สีดังกล่าวล้างออกด้วยน้ำมันก๊าด

๔. ลูกกลิ้ง มีลักษณะเป็นยางมีด้ามถือ เพื่อให้ลูกกลิ้งแต่ละชิ้นทั่ว และนำไปกลิ้งบนแม่พิมพ์ ลูกกลิ้งมีหน้ากว้างหลายขนาด ตั้งแต่ ๒ นิ้ว จนถึง ๒๔ นิ้ว และมีขนาดของเส้นผ่าศูนย์กลางของลูกกลิ้งแตกต่างกันด้วย

๕. แท่นสำหรับกลิ้งหมึกพิมพ์ ไซ้กลิ้งหมึกพิมพ์เพื่อผสมสี และให้เนื้อสี ติดลูกกลิ้งอย่างสม่ำเสมอ มักใช้แผ่นกระจกหนา ๆ วางบนโต๊ะที่แข็งแรง หรืออาจใช้

หินอ่อนหน้าเรียบแทนกระจกก็ได้ เพื่อใช้สำหรับกลิ้งสีบนแท่นดังกล่าวนี้ เนื่องจากกระจกและหินอ่อนไม่ดูดซึมสี จึงทำให้สีแห้งช้า และเกาะตัวได้ดีกับลูกกลิ้ง จึงเหมาะสมในการใช้งานดังกล่าวมากกว่าวัสดุประเภทอื่น

๖. กระดาษ โดยทั่วไปภาพพิมพ์แกะไม้ใช้น้ำใช้กับกระดาษได้หลายประเภท เช่น กระดาษปอนด์ กระดาษปรู๊ฟ กระดาษสา กระดาษอาร์ต ฯลฯ แต่คุณภาพของงานจะออกมาไม่เหมือนกัน กระดาษที่มีลักษณะเหนียวนุ่ม จะจับหมึกได้ดีทำให้ได้ภาพที่คมชัด สะดวกในการพิมพ์ ไม่ขาดง่าย กระดาษที่นิยมใช้กับภาพพิมพ์แกะไม้นี้ได้แก่ กระดาษข้าว (Rice paper) จากญี่ปุ่น ซึ่งมีเนื้อนิ่มและเหนียวมาก แต่ราคาค่อนข้างแพง และหาซื้อได้ยาก

๗. แท่นพิมพ์ ประกอบด้วยลูกกลิ้งเหล็ก ๒ ลูก มีแผ่นเหล็กอยู่ระหว่างลูกกลิ้งทั้งสอง ในการพิมพ์จะใช้แผ่นไม้แม่พิมพ์ที่กลิ้งสีแล้วประกบกับกระดาษที่จะพิมพ์วางบนแผ่นเหล็ก แล้วหมุนเครื่องให้ลูกกลิ้งเหล็กกดให้สีบนแผ่นไม้แม่พิมพ์ติดกับกระดาษที่จะพิมพ์ แต่ส่วนใหญ่ในการพิมพ์ภาพประเภทนี้มักใช้อุปกรณ์มือถู (Burnishing Tools) ได้แก่ ช้อน หรือลูกประคบดูด้านหลังของกระดาษ เพื่อให้หมึกพิมพ์จากแม่พิมพ์ติดบนกระดาษที่จะพิมพ์นั่นเอง

ขั้นตอนในการทำภาพพิมพ์แกะไม้

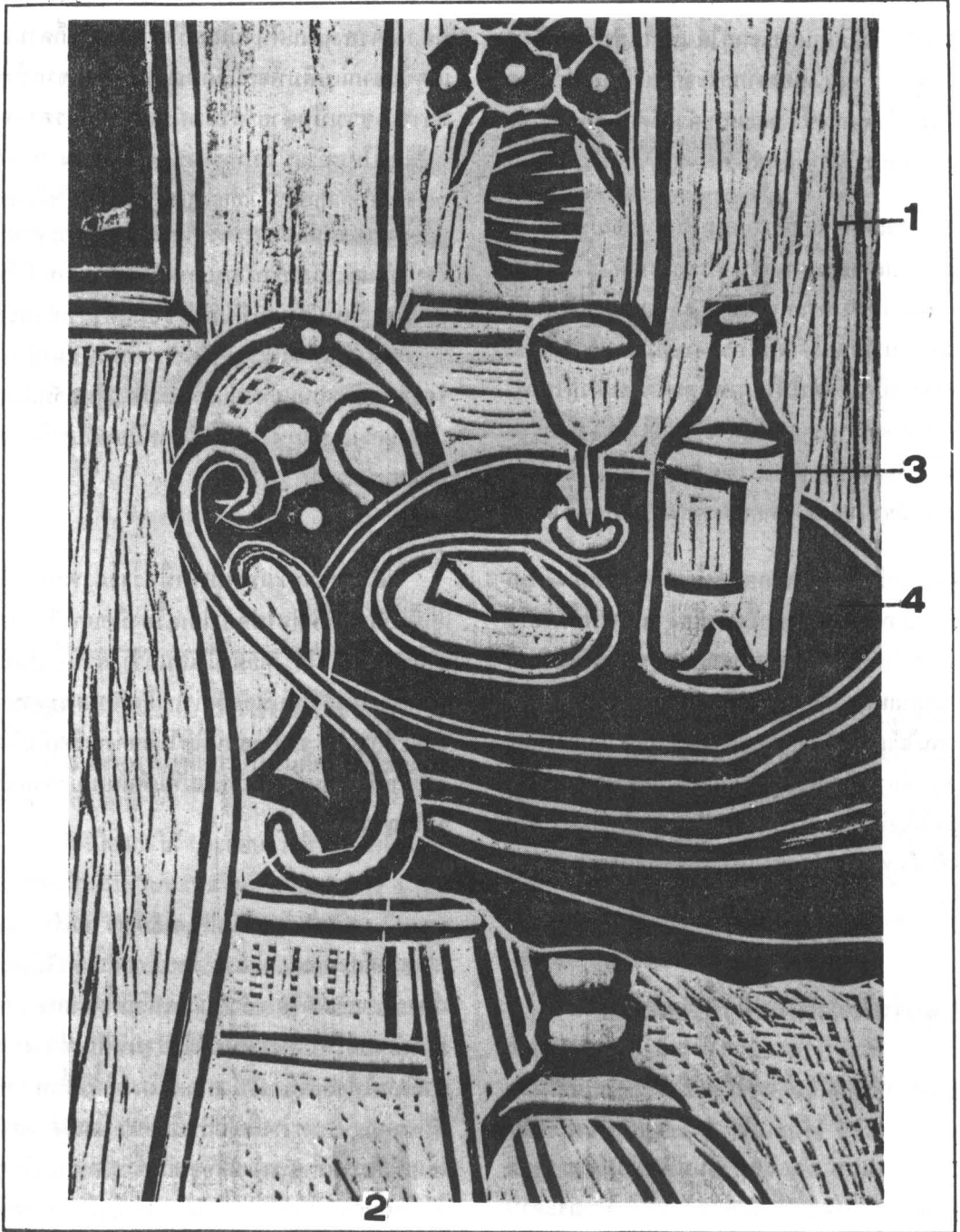
ในการทำภาพพิมพ์แกะไม้เน้นดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ร่างแบบ เมื่อเลือกไม้แม่พิมพ์ได้ตามความต้องการแล้ว การร่างแบบเริ่มด้วยการเขียนบนกระดาษแล้วนำไปลอกลงบนแผ่นไม้โดยใช้กระดาษลอกลาย (Carbon paper) หรือใช้ฟู่กันจุ่มหมึกดำเขียนภาพตาม

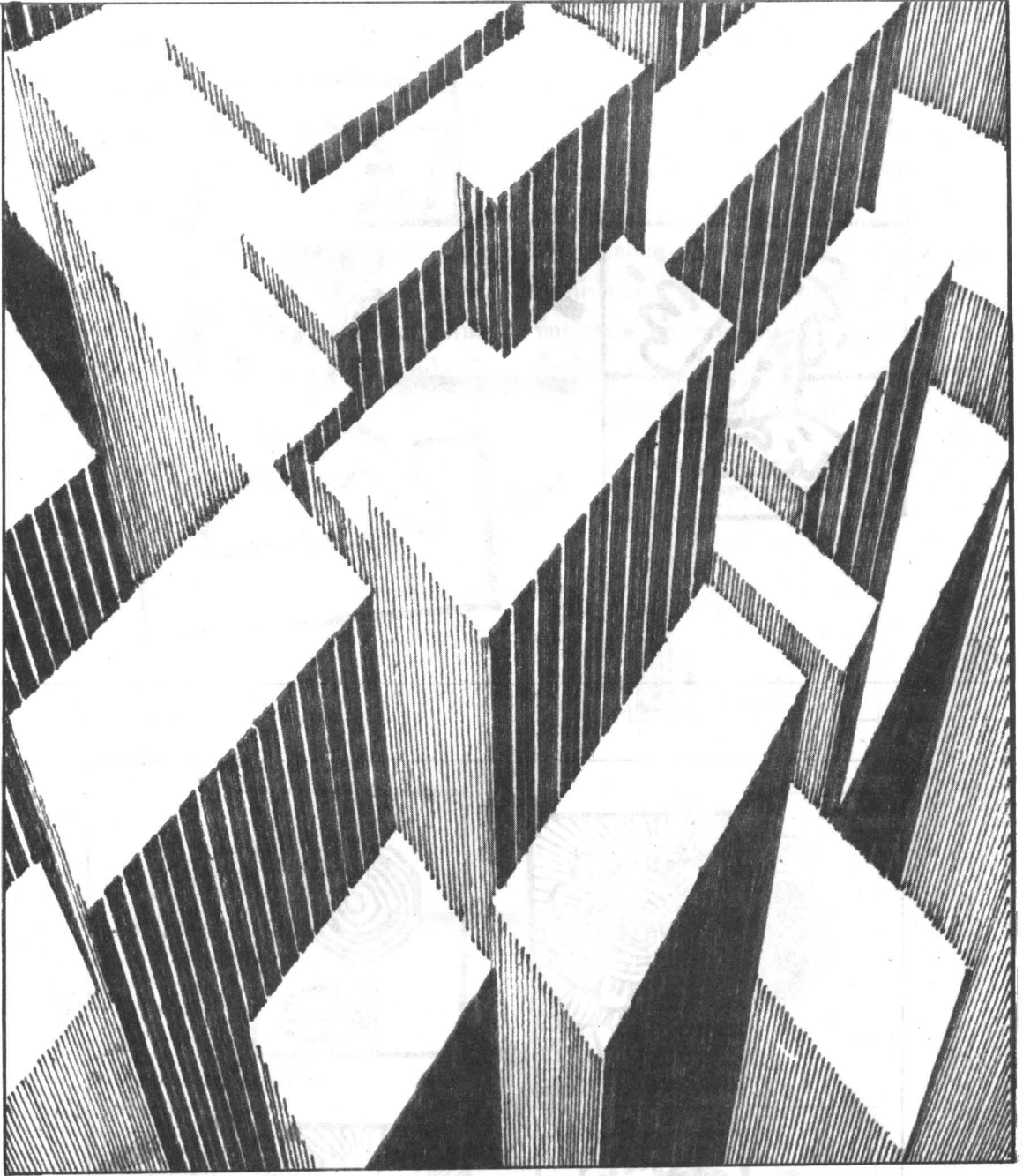
ที่ต้องการลงบนแผ่นไม้เลยก็ได้ อย่างไรก็ตามภาพที่เกิดขึ้นจากแม่พิมพ์จะมีลักษณะกลับด้านจากซ้ายเป็นขวาจากขวาเป็นซ้าย ดังนั้นก่อนพิมพ์ควรตรวจสอบแม่พิมพ์โดยนำแม่พิมพ์ส่องกระจกดูก่อน หรือใช้วิธีออกแบบให้กลับด้านไว้เสียแต่แรก กล่าวคือ ใช้ดินสอด่านหรือดินสอชนิดอ่อน ๆ เขียนภาพลงบนกระดาษ ก่อนข้างอ่อนและบางแล้วนำกระดาษดังกล่าวคว่ำหน้าให้ด้านที่เขียนไว้แนบกับแม่พิมพ์ใช้ช้อนถูด้านหลังกระดาษบริเวณเส้นดินสอที่เขียนไว้ให้ทั่ว เพื่อให้ผงดำหรือรอยดินสอติดบนแผ่นไม้แม่พิมพ์เป็นภาพกลับด้าน เมื่อนำไปแกะและพิมพ์ภาพที่ได้จะเหมือนกับรูปที่เขียนไว้บนแผ่นกระดาษ

๒. การแกะแม่พิมพ์ เมื่อร่างภาพบนแผ่นไม้แม่พิมพ์แล้วขั้นต่อไปคือ ใช้เครื่องมือแกะไม้ แกะไปตามแบบที่ร่างไว้ โดยคำนึงเสมอว่า ส่วนที่เป็นผิวขนของแผ่นไม้จะเป็นบริเวณที่ทำให้เกิดสีบนกระดาษ ส่วนที่แกะลึกลงไป จะเป็นส่วนที่สีไม่ติดคงเหลือเป็นพื้นของกระดาษที่ใช้พิมพ์ การแกะแม่พิมพ์นั้น แบ่งออกเป็น ๒ วิธีใหญ่ ๆ คือ

๒.๑ การแกะแม่พิมพ์สีเดียว เมื่อร่างแบบแล้วสามารถแกะตามแบบได้เลย โดยเลือกตัวแกะไม้ให้เหมาะกับลวดลายของภาพ แล้วเริ่มแกะส่วนที่ต้องการ กล่าวคือ ส่วนที่ติดสีให้ปล่อยผิวไม้ไว้ ส่วนที่เป็นที่ว่างของพื้นกระดาษให้แกะลึกลงไป หากต้องการให้มีน้ำหนักของสีระยะกลาง (ระหว่างสีเข้มกับสีอ่อน) แกะได้โดยทำเป็นเส้น (ดังภาพที่ ๑,๒) หรือจุดก็ได้ หากเส้นหรือจุดที่มีจำนวนมากจะทำให้มีน้ำหนักเข้ม หากมีเส้นหรือจุดจำนวนน้อยน้ำหนักที่ได้จะอ่อนลง ในกรณีที่มีแม่พิมพ์มีลายไม้ในการแกะควรคำนึงถึง

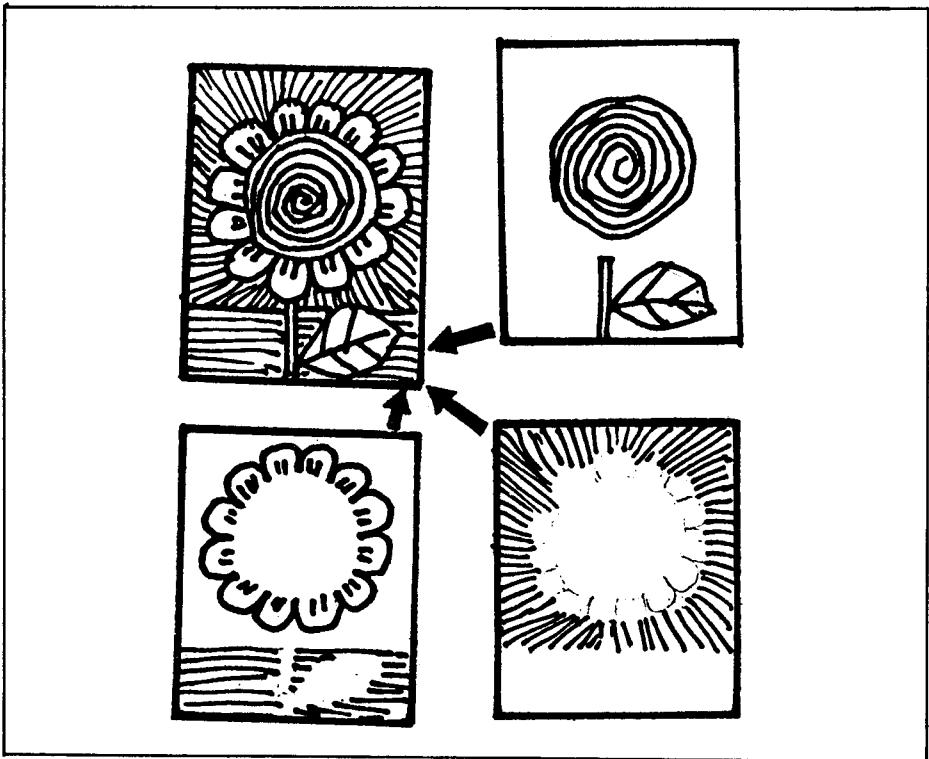
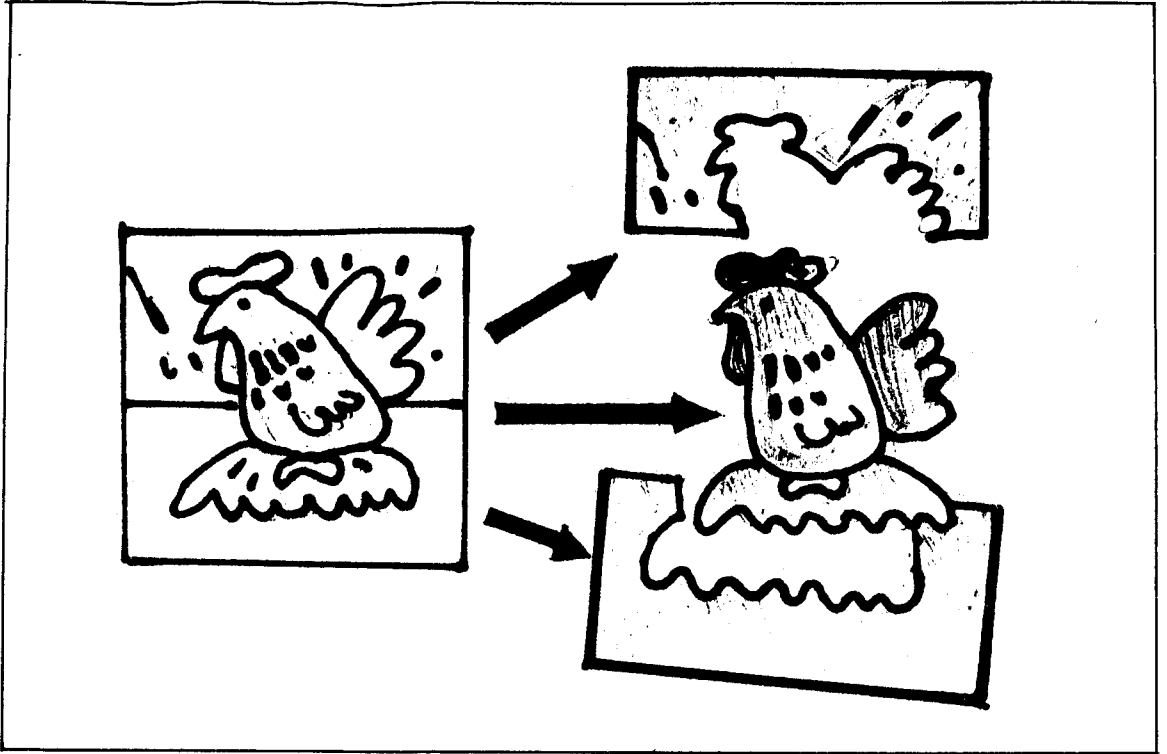
ภาพที่ ๑ ภาพพิมพ์แกะไม้ที่ใช้เส้นเน้นให้เกิดน้ำหนักเข้มอ่อนของสี หมายเลข ๑ มีปริมาณของเส้นมาก (ปล่อยให้มีความหนาของไม้มาก) น้ำหนักสีจะเข้ม หมายเลข ๒ มีปริมาณของเส้นน้อยลง (ปล่อยให้มีความหนาของไม้ค่อย) น้ำหนักของสีจะอ่อนก่อนข้างไปทางสีขาว ส่วนหมายเลข ๓ เป็นน้ำหนักสีอ่อนสุด คือ ขาวเพราะไม่มีเส้น (แกะไม้ส่วนนี้ให้ลึกทั้งหมดไม่มีมีความหนาของไม้เหลืออยู่เลย) ส่วนหมายเลข ๔ นั้น คือ บริเวณที่ปล่อยให้ไม้ไว้ โดยไม่แกะเพื่อให้เกิดเส้นหรือจุดแต่อย่างใด น้ำหนักของสีจะเข้มที่สุดคือ เป็นสีดำ

ภาพที่ ๒ ภาพพิมพ์แกะไม้ที่ใช้เส้นเน้นให้เกิดน้ำหนัก เข้มอ่อนของสี

ลายไม้เหล่านั้นด้วย กล่าวคือรูปแบบควรสอดคล้องกับ
ลายไม้ด้วยจะช่วยให้ภาพมีความสวยงามหากแกะไม้
แล้วทำให้ลวดลายของไม้เสียไปย่อมเสียคุณค่าของงาน

ไปด้วย ถ้าไม่ต้องการลายไม้ ควรใช้กระดาษอัดจะดีกว่า
๒.๒ การแกะแม่พิมพ์หลายสี ซึ่งมีวิธีการแกะ
อยู่ ๒ วิธีใหญ่ ๆ คือ

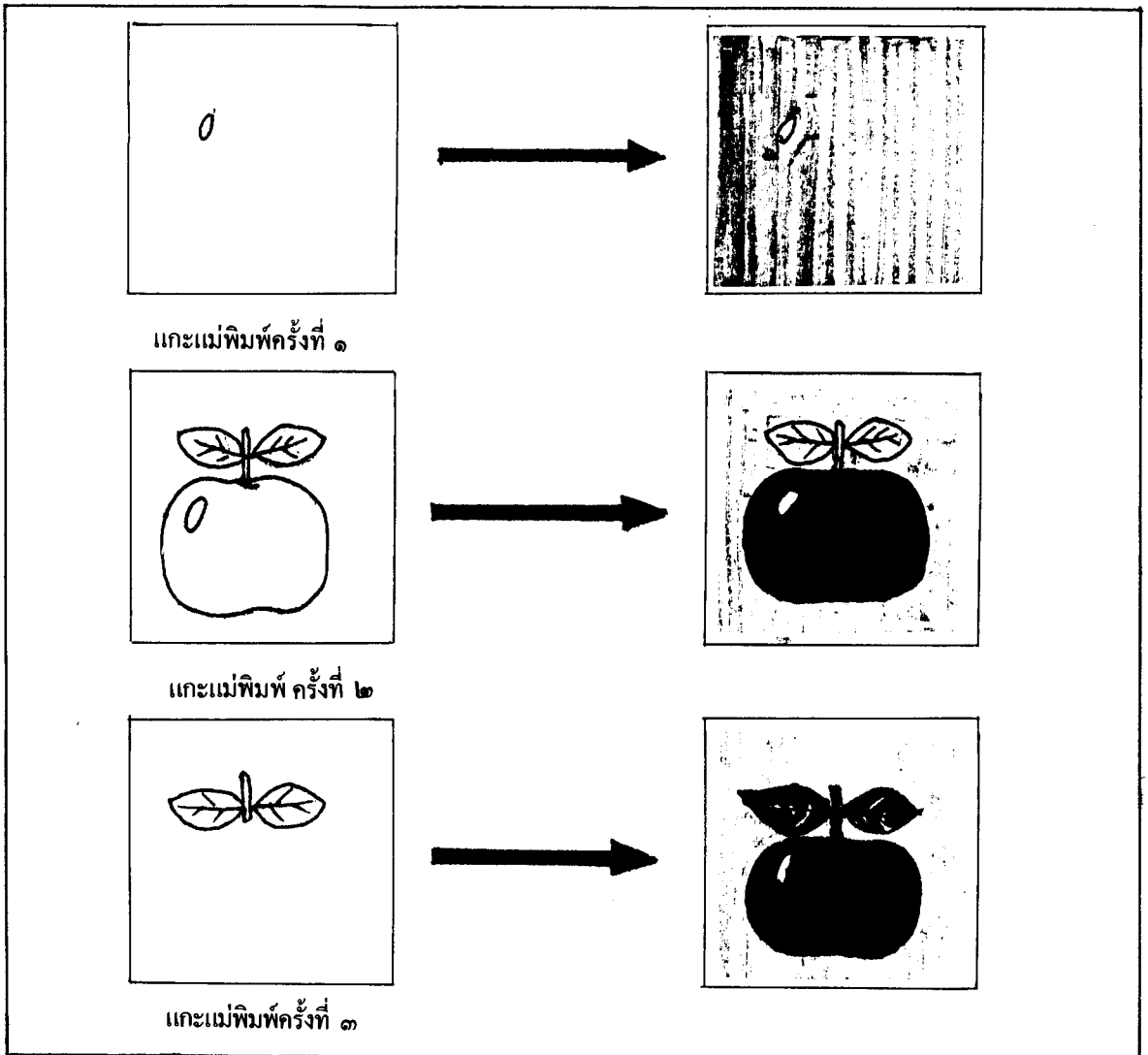
แม่พิมพ์หลายชิ้น

๒.๒.๑ แม่พิมพ์หลายชั้น ซึ่งอาจทำได้หลายกรณี (ดังภาพที่ ๓) ดังนี้

เมื่อแกะส่วนต่าง ๆ บนแม่พิมพ์เสร็จแล้วแม่พิมพ์ดังกล่าวมีแผ่นเดียว แต่ต้องการพิมพ์แยกสีหลาย ๆ สี อาจใช้เลื่อยฉลุ ตัดแบ่งแม่พิมพ์นั้นเป็นชั้นส่วนต่าง ๆ เพื่อนำไปกลึงสีตามที่ต้องการ แล้วนำมารวมตามรูปแบบเดิมชั้นต่อไป ใช้กระดาษที่จะพิมพ์วางทับ ลงไปก่อนที่จะพิมพ์ด้วยมือ หรือแทนพิมพ์ต่อไป อีกวิธีการหนึ่งคือใช้แผ่นไม้ แม่พิมพ์ที่มีขนาดเท่ากัน หลาย ๆ แผ่น ตามจำนวนสีที่ต้องการแล้วนำไปแยกแกะแม่พิมพ์โดยมีลวดลายแตกต่างกันไป แล้วจึงนำมาพิมพ์ทับกันทีละสี

ทำให้รูปแบบของแต่ละชั้นรวมกันเป็นแบบที่สมบูรณ์ตามรูปแบบที่ออกแบบไว้

๒.๒.๒ แม่พิมพ์แผ่นเดียว หมายถึงการพิมพ์ภาพใช้แม่พิมพ์แผ่นเดียว แต่พิมพ์หลายครั้งครั้งละสี การพิมพ์ เช่นนี้ จำเป็นต้องวางแผนให้รัดกุม โดยเริ่มออกแบบภาพที่สมบูรณ์ไว้บนแผ่นกระดาษก่อนแล้วนำไปลอกลงบนแผ่นไม้แม่พิมพ์แล้วลอกลายส่วนที่เหลือต่อไป เพื่อแกะครั้งที่ ๒ และพิมพ์เป็นสีที่ ๒ ดังนี้ เรื่อยไปจนครบตามสีที่ต้องการ สีที่ ๑ มักใช้สีที่อ่อนแล้วจึงใช้สีที่เข้มทับตามลำดับ (ดังภาพที่ ๔)

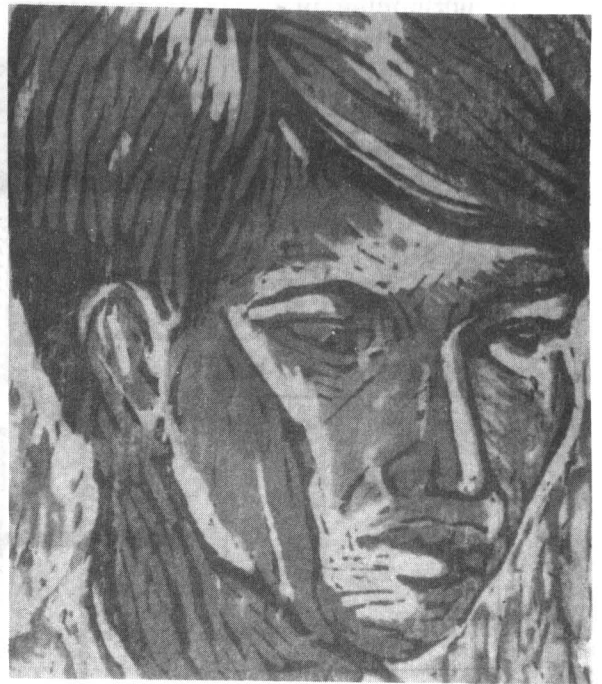

ภาพที่ ๔ การแสดงให้เห็นถึงการวางแผนแกะแม่พิมพ์เพื่อพิมพ์ตามลำดับสี ครั้งที่ ๑, ๒ และ ๓

๓. วิธีการพิมพ์ การพิมพ์ภาพแกะไม้ สามารถพิมพ์ด้วยมือและใช้แทนพิมพ์ในการพิมพ์ด้วยมือ นั้น หากเป็นการพิมพ์สีเดียว จะเริ่มด้วยการกลิ้งสีบนแท่นกลิ้งสี เพื่อให้สีเกาะลูกกลิ้งจนทั่วและมีเม็ดสีที่ละเอียดเสียก่อน แล้วจึงนำไปกลิ้งบนแผ่นไม้แม่พิมพ์ แล้วใช้กระดาษที่จะพิมพ์ทับลงไปตรงตำแหน่งเดิมเสมอ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ลวดลายเคลื่อน การกำหนดตำแหน่งของแม่พิมพ์ดังกล่าว อาจใช้เข็มหมุดเจาะเป็นเครื่องหมายไว้เพื่อสะดวกในการวางกระดาษทับบนแม่พิมพ์ให้ตรงกับลวดลายเดิมเสมอ หรือใช้ขอบของกระดาษที่จะพิมพ์วางให้ตรงตำแหน่งของขอบไม้ แม่พิมพ์ในการพิมพ์ทุก ๆ สีก็ได้

นอกจากการพิมพ์ด้วยมือแล้วยังสามารถพิมพ์ด้วยแท่นพิมพ์ ซึ่งประกอบด้วยลูกกลิ้งเหล็ก ๒ ลูก มีแผ่นเหล็กอยู่ระหว่างลูกกลิ้งดังกล่าว ๑ แผ่น มีที่หมุนสำหรับกดให้ลูกกลิ้งทั้ง ๒ แนบชิดกับแผ่นเหล็ก และ

มีที่หมุนสำหรับให้ลูกกลิ้งหมุน เพื่อเคลื่อนแผ่นเหล็กไป-มาได้ ในการพิมพ์เริ่มจากกลิ้งสีบนแม่พิมพ์ แล้วนำไปวางบนแผ่นเหล็กที่แท่นพิมพ์ แล้วนำกระดาษที่จะพิมพ์วางทับ บนแม่พิมพ์ให้ตรงตำแหน่งของแม่พิมพ์ ใช้ผ้าสักหลาดหนาวางทับหมุนที่กดลูกกลิ้งให้แนบกันพอสมควร จึงหมุนให้ลูกกลิ้งเคลื่อนที่ไปเพื่อกดที่ให้สีบนแม่พิมพ์ติดที่กระดาษพิมพ์ จากนั้นจึงคลายแรงกดของลูกกลิ้งขึ้น นำผ้าสักหลาดออก นำกระดาษที่ใช้พิมพ์ออกจากแม่พิมพ์ ก็จะได้ภาพพิมพ์แกะไม้ตามที่ต้องการ ในการวางแผนไม้แม่พิมพ์ที่กลิ้งสีแล้วอาจใช้วิธีการสลับกันกับวิธีที่กล่าวมาแล้ว คือ ใช้กระดาษที่จะพิมพ์วางบนแผ่นเหล็กที่เครื่องพิมพ์ก่อน แล้วจึงใช้แผ่นไม้แม่พิมพ์ที่กลิ้งสีแล้ววางคว่ำหน้าให้แนบบนกระดาษที่จะพิมพ์แล้วจึงลงมือพิมพ์ตามลำดับที่กล่าวมา หากเป็นการพิมพ์หลายสี ก็ใช้กระบวนการเดียวกันโดยพิมพ์ที่ละสีจนครบทุกสี สิ่งสำคัญคือ การวางแม่พิมพ์ควรตรงตำแหน่งเดิมเสมอ เพื่อป้องกันไม่ให้ภาพเคลื่อน

ภาพพิมพ์แกะไม้หลายสีที่ทำเสร็จแล้ว

เนื่องจากแม่พิมพ์มีความหนา การพิมพ์ด้วยแท่นพิมพ์ มักจะมีความยุ่งยาก ในการหมุนลูกกลิ้ง โดยเฉพาะเวลาที่ลูกกลิ้งเริ่มเคลื่อนไปบริเวณหัวของแผ่นไม้ และตอนท้ายของแผ่นไม้จะทำให้แผ่นไม้เคลื่อน ซึ่งมีผลทำให้ภาพเคลื่อนด้วย ทั้ง ๆ ที่ก่อนพิมพ์ได้วางไว้ตรงตำแหน่งแล้ว ดังนั้นจึงควรหาแผ่นไม้ที่มีความหนาเท่ากับแผ่นแม่พิมพ์ วางไว้ให้ชิดหัวและท้ายของแผ่นแม่พิมพ์ แล้วจึงลงมือพิมพ์ โดยให้ลูกกลิ้งวางอยู่บนแผ่นไม้ ด้านหัวของแม่พิมพ์ หมุนลูกกลิ้งให้เคลื่อนไปจนถึงแผ่นไม้ ด้านท้ายของแม่พิมพ์ ระวังอย่าให้ลูกกลิ้งตกจากแผ่นไม้ ดังกล่าว ภาพที่ได้จะคมชัด

ภาพพิมพ์แกะไม้กับการเรียนการสอนศิลปะ

วิชาการพิมพ์ภาพไม้บรรจุไว้ในหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ซึ่งรวมในวิชาทัศนศิลปศึกษา และแยกไว้เป็นวิชาเลือก เพื่อให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความเหมาะสม เนื้อหาวิชาการพิมพ์ภาพดังกล่าว ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิธีการพิมพ์ประเภทต่าง ๆ จากง่ายไปหายาก กล่าวคือ ในระดับประถมศึกษา กำหนดเนื้อหาการพิมพ์ภาพจากวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น เช่น ส่วนต่าง ๆ ของพืชและวัสดุต่าง ๆ โดยนำวัสดุ

เหล่านั้นมาแกะสีแล้วไปกดให้ติดบนแผ่นกระดาษเป็นภาพขึ้น ส่วนภาพพิมพ์แกะไม้จะบรรจุไว้ในระดับผู้เรียนที่สูงขึ้น ที่มีความสามารถใช้เครื่องมือแกะไม้ได้ เช่น ระดับประถมศึกษาตอนปลายและระดับมัธยมศึกษา วัสดุที่นิยมใช้ให้นักเรียนทำแม่พิมพ์ สำหรับสอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา นอกจากแผ่นไม้ และกระดาษอัดแล้ว อาจใช้แผ่นยางปูพื้น เพื่อง่ายและสะดวกในการแกะ และภาพที่ได้ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับแผ่นไม้จะต่างกันตรงที่ไม่มีรอยไม้เกิดขึ้นเท่านั้น ดังนั้น ความเหมาะสมของวิธีการพิมพ์ภาพแกะไม้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้สอนและอุปกรณ์ของโรงเรียน เป็นสำคัญ ส่วนในระดับอุดมศึกษา สถาบันที่เปิดสอนทางศิลปะและศิลปศึกษาก็มีวิชาภาพพิมพ์บรรจุไว้ในหลักสูตรด้วย มีทั้งเป็นวิชาเอกภาพพิมพ์โดยตรง และเป็นรายวิชาหนึ่งในหลักสูตร

การพิมพ์ภาพแกะไม้เป็นวิธีการที่ใช้กันมานานแล้ว แต่ก็ยังนิยมในการสร้างสรรค์งานภาพพิมพ์อยู่เสมอ ทั้งในการเรียนการสอนและแม้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปิน ดังจะเห็นได้จากการแสดงนิทรรศการทางศิลปะที่ผ่าน ๆ มา โดยเฉพาะในการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติก็ยังคงมีผลงานทางภาพพิมพ์แกะไม้ให้เห็นอยู่เนื่อง ๆ

วินัย โสมดี

บรรณานุกรม

วินัย โสมดี การพิมพ์ภาพ ๑-๒ "ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๒๔

อัศนีย์ ชูอรุณ ทฤษฎีศิลปะภาพพิมพ์ไม้ ชุดวิชาการพิมพ์ ๒๕๑๗

Meilach, Dona z. **Printmaking** New York, Pitman Publishing Coporation, 1965

Peter, Gabor. **Printmaking** The Macmillan Company, New York, 1971